

การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในยุคโลกาภิวัตน์

"บทบาทที่คนข่าวต้องบทบาทตน"

*วิภารัตน์ บุญมาเลิศ

จากสภาพการแข่งขันของสื่อต่าง ๆ ที่ทวีความรุนแรงอย่างมากในปัจจุบัน เราจะเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่บีบบังคับให้คนทำข่าวต้องปรับตัวในการทำงานอย่างเร่งรีบและมีปริมาณมากไปตามกระแสข่าวไม่ได้หยุดหย่อน ยิ่งช่วงไหนที่มีข่าวที่น่าสนใจจำนวนมาก บางทีตามข่าวกันแทบไม่ทันก็ไม่ต้องอาศัยวิธีขอข่าวของเพื่อนร่วมวิชาชีพจากสำนักข่าวอื่น ๆ แล้วจับยัดแฟกซ์ส่งเข้าโรงพิมพ์ โดยไม่ได้ดูด้วยซ้ำว่า เป็นข่าวอะไร หรือถูกต้องหรือไม่ เพียงเพราะหวั่นเกรงว่าตัวเองจะ "ตกข่าว" ก็มีมากทีเดียวในปัจจุบัน^๑

จนในบางครั้ง ท่ามกลางการแข่งขันเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดข้อกังขาจากหลาย ๆ ฝ่ายว่าการนำเสนอข่าวสารมีความรอบคอบเพียงพอที่จะนำเสนอข่าวสารแต่ละชิ้นหรือไม่

การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนหลายครั้ง เกิดปัญหาตามมาที่หลังว่าข่าวนั้นเป็นจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงแค่ข่าวลือ ข่าวปล่อย หรือว่าเป็นข่าวที่ไม่มีกระบวนการตรวจเช็คที่ถูกต้องเพียงพอ บางทีก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า เสนอข่าวเจาะลึกเกินไปจนทำลายภาพพจน์

* หัวหน้าข่าวการศึกษา / ศิลปะ / วัฒนธรรม หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาวิทยาการจัดการ โปรแกรมนิติศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี : นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

^๑ ศิลป์ฟ้า ต้นศราวุธ. "ลักษณะที่พึงมีของนักข่าวในยุคแข่งขันเข้มข้นของสื่อ;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๘ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. หน้า ๘๗.

ของบุคคล หรือ สถาบันที่ตกเป็นข่าว หรือบางทีก็ถูกต่อว่า จากคนบางกลุ่มว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมือง ให้อำนาจแก่นักการเมืองบางพวกคานักการเมืองอีกฝ่าย หรือ เป็นเครื่องมือปลอบยั่วเพื่อล้มล้างรัฐบาล หรือมีเจตนาบิดเบือนข่าวเพราะรับสินบน มีอคติส่วนตัวเกินไปกับผู้ที่ตกเป็นข่าว และอีกมากมายสารพัดที่คนนอกวงการวิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมในการนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง^๒

สภาพบทบาทและความสำคัญของสื่อมวลชนในยุคปัจจุบันที่เรียกได้ว่าเป็นยุคของ "สังคมข่าวสาร" ซึ่งแข่งขันกันอย่างรุนแรง ทุกสื่อต่างช่วงชิงความเป็นผู้นำในการนำเสนอข่าวสาร ในยุคนี้เราต่างต้องยอมรับกันว่า การมีชีวิตอยู่ในสังคมเมืองยุคโลกาภิวัตน์โดยขาดข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง เพราะคนที่ไม่รู้ข่าวสารนั้นยอมเป็นผู้เสียเปรียบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

บทบาทอีกแห่งหนึ่งของการนำเสนอข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อโลกถูกย่อลงให้แคบ การกระจายข่าวสารไปได้ทั่วถึง ข่าวสารทั้งดีและไม่ดี ถูกแพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว อาจส่งทั้งภาพงดงามและภาพลบของสังคมในสายตาประชาโลก เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ นำมาซึ่ง "คุณและโทษ" ไปพร้อม ๆ กัน

ข้อดีของกระแสโลกาภิวัตน์ ก็คือ เมื่อข่าวสารถูกแพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว ทุกประเทศทั่วโลกถูกกระตุ้นให้ตระหนักถึงการร่วมมือในการแก้ปัญหา

ความเสื่อมโทรมของสังคมอย่างเร่งด่วน อย่างเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาวัฒนธรรมถูกทำลาย ฯลฯ

นอกจากนี้ ข่าวสารที่บ่งบอกถึงความมั่นคงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ยังเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในด้านการลงทุน ทำให้เกิดสภาพคล่องและความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี

ในทางตรงกันข้าม ข้อเสียของกระแสโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ข่าวสารที่แพร่กระจายในด้านต่าง ๆ ของประเทศ อาจก่อให้เกิดภาพลบของสังคมในสายตาประชาโลกหรืออาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างในกรณีที่มีการให้สัมภาษณ์พาดพิงถึงประเทศต่าง ๆ เช่น เมื่อครั้งที่นักการเมืองบางท่านกล่าวพาดพิงและวิจารณ์ประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องปัญหายาเสพติดที่เพิ่งผ่านมาเร็ว ๆ นี้ หากผู้นำหรือชาวอเมริกาตีความหมายหรือเข้าใจเจตนาผิดพลาด คำสัมภาษณ์ที่สะเพร่าเท่าไม่ถึงการณ์จากนักการเมืองเพียงคนเดียว อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือสงคราม ตามมาภายหลังอย่างไม่คาดคิดก็อาจเป็นได้

หรือในกรณีของข่าวมรณกรรมซึ่งอาศัยฟ้าเหลืองสร้างความแปดเปื้อนให้สถาบันสงฆ์อย่างสมิณีย์ ละอองสุวรรณ ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจพุทธศาสนิกชน จนในวันหนึ่งแรงกดดันเหล่านั้น ก็ส่งผลให้ชาวพุทธผู้ยึดมั่นในศาสนาออกมาก่อม็อบชุมนุมต่อต้านให้ฮาไล์และถึงขั้นแสดงพฤติกรรมรุนแรง เกิดการจลาจลย่อย ๆ ขว้างปา

^๒ ฉัตรชัย นามดาปี. "เสรีภาพที่ต้องทบทวน;" ประเทศไทย. หน้า ๙๕.

วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๘ สมาคมนักข่าวแห่ง

ข่าวของใส่เหล่าพลพรรคการเมืองก็เกิดขึ้นมาแล้วเช่นกัน ทั้ง ๒ กรณีเป็นเพียงตัวอย่างเพียงส่วนน้อยของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ

ท่ามกลางการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น ในด้านเสรีภาพของสื่อมวลชน ตามความหมายที่ถูกต้องคือ เสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องที่สื่อมวลชนได้เสรีภาพนั้นแทนประชาชน ดังนั้นหากมองในทางกลับกัน กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้ามาก็เป็นเสมือนเครื่องมือหยิบยื่นเสรีภาพอันก่อประโยชน์ในการแพร่กระจายข่าวสารที่ให้เสรีภาพมากขึ้น ส่วนการใช้เสรีภาพและโอกาสเหล่านั้น หากสื่อมวลชนรู้จักใช้อย่างระมัดระวังและหลีกเลี่ยงภัยคุกคามอันเป็นโทษ สื่อมวลชนก็จะสามารถใช้เสรีภาพที่ได้มานั้นควบคู่ไปกับความรับผิดชอบทั้งในทางการเมือง ทางศีลธรรมและทางสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เมื่อพิจารณาถึงสภาพการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่า เงื่อนไขและความบีบคั้นจากสภาวะการแข่งขันของสื่อต่าง ๆ ประกอบกับความหลากหลายของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่าง หลักการ กับ คุณค่าของการนำเสนอข่าว ที่สำคัญนั้นจะเห็นว่าธุรกิจทุกประเทศในโลกหลังจากเข้าสู่ระบบทุนนิยมเต็มที การทำอะไรก็ดูจะเป็นการค้าแทบทั้งสิ้น การนำเสนอข่าวในยุคปัจจุบันก็เช่นกันอาจดูเหมือนว่ามุ่งการค้าเป็นสำคัญ อีกทั้งการนำเสนอข่าวหลายต่อหลายครั้งละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือบางที่นำเสนอเรื่องราว

ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลหรือสถาบัน เพียงหวังผลกั้นเพื่อเป็นจุดขาย โดยลืมเลือนถึงความถูกต้องและความเหมาะสมไปในบางโอกาส^๓

ความบกพร่องตรงจุดนี้ หากมองด้วยใจเป็นธรรมจะเห็นว่าการกล่าวโทษสื่อมวลชนว่านำเสนอข่าวไม่เหมาะสม หรือโยนความผิดพลาดทั้งหมดทิ้งปวงให้สื่อมวลชน ตลอดจนกล่าวโทษว่าสื่อมวลชนไม่มีความรับผิดชอบ ไม่มีจรรยาบรรณก็คงไม่สมบูรณ์นัก หากวิเคราะห์ด้วยความเป็นกลาง เนื่องจากว่ากระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้ามาได้พัดพาเอาปฏิภูมิน่าเหม็นมากมายมาสู่สังคม ดังนั้น การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน คงไม่มีใครปฏิเสธว่าข่าวสารที่นำเสนอออกมาเหล่านั้นล้วนสะท้อนภาพความฟอนเฟะของสังคมออกมาตีแผ่ให้ประชาชนรับทราบ

ฉะนั้น การที่จะกล่าวโทษสื่อมวลชนปัจจุบัน คำนึงถึงความเป็นธุรกิจมากขึ้นและผลักดันให้อุดมการณ์หรือจรรยาบรรณในวิชาชีพสูญหาย คงเป็นคำกล่าวที่ไม่น่าจะสมบูรณ์นัก ถึงแม้ว่าเงื่อนไขและความบีบคั้นจากสภาวะการแข่งขันของสื่อต่าง ๆ อาจมีผลทำให้ "อุดมการณ์" หรือ "จรรยาบรรณ" ของสื่อมวลชนลดลงไปบ้าง แต่หากวิเคราะห์อีกนัยหนึ่งอาจตีความได้ว่าสื่อมวลชนกำลังอยู่ในระหว่างการค้นหาจุดยืนใหม่ ๆ ซึ่งเป็นหัวใจที่แท้จริงในการประกอบวิชาชีพนี้ให้มีความกลมกลืนกับความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์^๔

^๓ ชัยรินทร์ ไชยวัฒน์. "อุดมคติกับความเป็นจริง;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๖ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย หน้า ๑๒๐.

^๔ เรื่องเดียวกัน. หน้าเดิม.

อาจจะมีสื่อมวลชนบางกลุ่มใช้เสรีภาพโดยไม่มีควมรับผิดชอบ อาจมีบางพวกที่ใช้ความเป็นสื่อมวลชนแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนพวกพ้อง แต่นั่นไม่ใช่ทั้งหมดทุกคน เพราะสภาพความเป็นจริงในสังคมใหญ่ ๆ ต้องยอมรับว่าการทำงานในทุกอาชีพย่อมมีคณดีและคนไม่ดีคละเคล้ากันไป ดังนั้น เรื่องของจรรยาบรรณและมโนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ต้องวิเคราะห์ให้ลึกกลงไปในรายละเอียด เนื่องจากสื่อมวลชนต่างฝ่ายต่างสำนักล้วนมีมาตรฐานที่จะตีความในเรื่องของจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่างกันไปตามแต่ผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายที่สามารถยกมากล่าวอ้าง^๕

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสื่อมวลชนจะต้องต่อสู้กับการนำเสนอข่าวสารที่แสดงให้เห็นถึงความฟอนเฟะของสภาพสังคมจนได้รับคำตำหนิว่า ไม่มีความรับผิดชอบหรือขาดไร้ซึ่งจรรยาบรรณในวิชาชีพก็ตาม อยากรให้ทุกฝ่ายมองสื่อมวลชนด้วยใจที่เป็นธรรมว่าหากไม่มีสื่อมวลชนทำหน้าที่ล้างแคะแคะเอาความไม่ดีไม่ถูกต้องเหล่านั้นมาตีแผ่ แล้วเราจะปล่อยให้สภาพสังคมฟอนเฟะเน่าละอย่างนี้ต่อไปโดยไม่มีกรแก้ไขเลยใจใหม่ นั้นเป็นคำถามที่อยากจะฝากให้ทุกฝ่ายช่วยกันขบคิดให้ลึก ๆ

ทางด้านภารกิจหลักของสื่อมวลชนในฐานะที่เป็น "ศูนย์กลางในการกระจายข่าวสาร" อันมีหน้าที่น้อมนำประโยชน์ต่อสังคม สำหรับสื่อมวลชนซึ่งเป็น

คนทำข่าว นั้นจำเป็นอย่างไรที่จะหันกลับมาตระหนักและทบทวนบทบาทของตัวเองกันบ้าง ควรตั้งกรอบในการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงส่วนรวม ไม่ล้วงแคะแคะเอาข่าวใส่ใจเล็ก เพียงเพื่อมุ่งหวังให้เป็นข่าวอย่างเดียว ในทางถูกต้องต้องคำนึงถึงประเทศเป็นหลักด้วย หากว่าข่าวบางข่าวแม้ว่าเป็นข่าวใหญ่นำมาเป็นที่จูดขายได้ แต่ถ้ากระทบกระเทือนถึงประเทศชาติจนก่อให้เกิดผลเสีย เกิดภาพลบกับบุคคลหรือสถาบัน รวมทั้งสังคมตลอดจนสิ้นคลอนต่อความมั่นคงของประเทศจนเลยกรอบที่วางไว้ การนำเสนอข่าวใหญ่ขึ้นนั้นไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำเสนอ เพราะการที่สื่อมวลชนไม่ตระหนักถึงหลักการสำคัญนี้เท่ากับบ่งบอกว่าหน้าที่หลักของสื่อมวลชนในการยื่นหยัดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมก็คงจะไม่สมบูรณ์พอ

นับแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน สื่อมวลชนได้รับการเปรียบเปรยว่าเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพสังคมในช่วงเวลานั้นว่าเป็นเช่นไร แต่ทว่า กระจกเงาของสื่อมวลชนในที่นี้เป็นกระจกเงาที่มีชีวิตจิตใจ ดังนั้น การที่สื่อมวลชนจะสะท้อนภาพของสังคมได้ทั่วถึงหรือเลือกสะท้อนภาพที่ผิด ๆ เพี้ยน ๆ ของสังคมในทางสร้างสรรค์หรือทำลายนั้น จุดที่สำคัญนั้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมประจำใจของบุคคลนั้น ๆ^๖

หากสื่อมวลชนแต่ละคนแต่ละค่ายดำเนินวิชาชีพโดยตระหนักถึง "หน้าที่หลักไปพร้อม ๆ กับยึดถือ

^๕ มานิจ สุขสมจิตร. "เมื่อเหยี่ยวถูกห้ปีก;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๘ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. หน้า ๕๓.

^๖ บัญญัติ ทัศนียะเวช. "สารจากนายกสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๖ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. หน้า ๒๑

คุณธรรมที่ตั้งไว้อย่างมั่นคงแล้ว" เชื่อได้ว่ากฎ กติกาหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ตลอดจนกระแสโลกาภิวัตน์ที่โหมกระหน่ำอยู่ทุกขณะคงจะไม่มี ความหมาย เนื่องจากจิตสำนึกของสื่อมวลชนต่างยึดมั่นคุณธรรมประจำใจไม่ แหกกระเบียบแหกกฎเกณฑ์ ยกตัวอย่างง่าย ๆ อย่างกฎ จรรยาบรรณคนใช้รถใช้ถนนปฏิบัติตามกฎจราจรอย่าง เคร่งครัด การขับรถก็คงไม่ผิดกฎจราจรและสภาพการ จราจรคงไม่ยุ่งเหยิงอย่างในปัจจุบัน

เช่นกันคนทำวิชาชีพสื่อมวลชนถ้าคำนึงถึง จรรยาบรรณในวิชาชีพ มีคุณธรรมประจำใจ อุดมการณ์ใน การทำงานก็ไม่มีวันเปลี่ยน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อน ถึงความเป็น "กระฉกเงา" ที่นำทางสว่าง เป็นที่พึ่งให้ ประชาชน อีกทั้งเป็นเครื่องบ่งบอกว่าได้ทำหน้าที่ของ สื่อมวลชนที่แท้จริงหรือเป็นเพียงผู้เลื้อยที่เคลือบแฝง

เป็นปลาเน่าที่ทำให้สถาบันสื่อมวลชนต่างพรวน

ภารกิจของสื่อมวลชนที่ดีไม่ใช่เพียงเป็นกระจก เงาที่สะท้อนให้เห็นภาพสังคมแต่อย่างเดียว แต่สื่อมวลชน ที่ดีต้องรู้จักแยกแยะความถูกต้อง ชั่วดี ยืนหยัดต่อผล ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ตลอดจนเป็นที่พึ่งของผู้ด้อย โอกาสในสังคม หากคนประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนมุ่ง ทำงานโดยปราศจากวิญญานและอุดมการณ์ ส่วนจิตใจ กระด้างลงทำงานอย่างเช่นเครื่องจักรกลเข้าไปทุกที หาก เป็นเช่นนี้ สื่อมวลชนคงต้องถามตัวเองว่า "ถึงเวลา หรือยังที่จะหันมาทบทวนบทบาทและหน้าที่ของ ตัวเอง" เสียที

ตรงจุดนี้ผู้เขียนอยากจะฝากให้เด็กรุ่นใหม่ซึ่ง กำลังจะก้าวเข้ามาประกอบอาชีพสื่อมวลชนได้พึงตระหนัก และระลึกอยู่เสมอ □□

บรรณานุกรม

- ฉัตรชัย นามคาปี. "เสรีภาพที่ต้องทบทวน;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๘ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพ็ค พรีน จำกัด, ๒๕๓๘.
- ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์. "อุดมคติกับความเป็นจริง;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๖ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพ็ค พรีน จำกัด, ๒๕๓๖.
- บัญญัติ ทศนียะเวช. "สารจากนายกสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๖ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพ็ค พรีน จำกัด, ๒๕๓๖.
- มานิจ สุขสมจิตร. "เมื่อเหยี่ยวถูกหักปีก;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๘ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพ็ค พรีน จำกัด, ๒๕๓๘.
- ศิลป์ฟ้า ดันศราวุธ. "ลักษณะที่พึงมีของนักข่าวในยุคแข่งขันเข้มข้นของสื่อ;" วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๓๘ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพ็ค พรีน จำกัด, ๒๕๓๘.